מאי קרא. דמזבח הוי מבנים הרבה ומיסורו עד שיגתן רובו: **גיר.** כפור גרוסל"ש: **לא יקומו.** שוב לא יקריבו עליו: **ואי לאו.** דלא ניתלו יקומו: **נעבד.** בבעלי חיים הנאסר לגבוה (ד): **אם שלו.** היה כשהשתמה לו אסור אם לאו אינו נאסר לגבוה: מזיד ורצון חדא הוה אלא תנא רצון אצל אונס: **הכל היו.** בין אונס בין רצון: **כפרהסיא.** לא תמלנו והאי דקתני אונס אסור בפרהסיא: **שעה גזרה** (ו). פרהסיא הוא ואונס הוא: **ודאי ישראל מומר.** דא"א בכל העובדין שלא יהא בהן אחד מומר (ז) אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לבו לעבודת כוכבים: **חזקיה אמר.** לעולם אונס דקתני שאנס בהמת חבירו ואפילו הכי לא תרמינהו אהדדי דהא דתני אסור בגון שניסך לעבודת כוכבים בין קרניה של בהמת חברו דעביד מעשה והא ודאי מיתסרא כדיליף לקמן (ע"ב): **והאי נעבד הואי.** בתמיהה. נעבד לא קרי אלא שעשה את הבהמה עצמה עבודת כוכבים: **והאי בימוס בעלמא שויוה.** ובעלי חיים לא מיתסרי משום משמשי עבודת כוכבים: **בגון שניסך לה.** שעשה עבודת כוכבים ועשה בה מעשה אבל בהשתמוחה או עבודה אחרת דלאו בגופה לא מיתסר דבר שאינו שלו: **סימן אחד.** לעבודת כוכבים: **אי נימא מכהנים.** שאנסוה מלכי ישראל לעשות כומרים לעבודת כוכבים וכתיב ולא יגבו אלי (עוד) לכהן לי (יחזקאל מד): **דכני דעם ניכוו.** וקנסא הוא: **מאכני מוכח.** שגנזוה מלכי בית חשמונאי משום דשיקנסום מלכי יון לעבודת כוכבים (ח) ואע"ג דהקדש הוו ולא יכול העובד כוכבים לאסרן אפ"ה כיון דעבוד מעשה אסריניהו רבנן: **דלמא כר"פ.** דאמר קרא אשכחו וחרוש שיצאו נחולין וקנסום העובדי כוכבים ויכלו לאסרן: ואלא

אמר חזקיה מאי קרא. ל"ל דחזקיה אבריתא קאי ולא על דברי רבי יוחנן שהרי חזקיה רבו של רבי יוחנן ומיהו פרק ד' אחים ביבמות (דף לא.): עושה אביי תירוץ על מה שהקשה התלמוד על רב אשי אלא ודאי גם אביי ידע דברי רב אשי והולרך לו לתרץ והתלמוד סידר כן לפי שהוא מתיישב יותר היטב אחר הסוגיא:

בגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמה דידיה. פי' אנסוהו שאמרו להרגו אם לא ישתחוה מאליו אבל אין לפרש שכפפו קומתו בעל כרחו דא"כ הוא לא היה עושה כלום אלא הם עשו מעשה בגופו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו: **מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה.** תימה מאי קפריך נהי דפטור ממיתה בדיעבד מכל מקום לכתחלה הוא חייב למסור עצמו למיתה ואם כן למה לא יאסר מטעם נעבד דהא פרהסיא דבסמוך לרבא קרי ליה נעבד מטעם דחייב למסור עצמו ואע"ג דבדיעבד פטור בכל אונס פטור ואין לומר דלרבי זירא אונס רחמנא פטריה מכל וכל ואפי' לכתחלה אין למסור עצמו על כך דא"כ מאי רלאה מייתי מולנערה לא תעשה אדרבה מיניה ילפינן (ה) דחייב למסור עצמו בשלהי בן סורר ומורה (סנהד' דף עד.) ואפילו במצוה קלה דקאמר הרי זה בא ללמד ומצא למד מה רוצה יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ואדרבה קלא דומי בהם הוה ליה לאיתויי דמיניה תמצא להוציא אונס כדאמר רבא ועוד קשיא מאי קא מסייעי ליה לרבא בסמוך מבימוסיאות בשעת הגזרה (ו) לאסורות אפילו ר' זירא נמי יודע בזה כיון דבשעת הגזרה הוא חייבין למסור עצמן כדאמרינן בשלהי בן סורר ומורה דאפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור ונראה לרבינו יצחק לפרש דבין ר' זירא ורבא לא פליגי בהא לכתחלה חייב למסור עצמו ורבי זירא הכי פריך אונס רחמנא פטריה דיעבד דכתיב ולנערה לא תעשה דבר אע"ג שיש לו למסור עצמו אין לאסור בהשתחוואתו ורבא מסיק דהוא"ל ובפרהסיא חייב למסור עצמו עבודת כוכבים קרינא ביה ואעפ"כ בדיעבד פטור והשתא מסייע שפיר לרבא מבימוסיאות דמשום דחייב למסור עצמו אסר להו וא"ת מאי קא מייתי למפטר אונס מולנערה התם בדין הוא דפטורה משום דקרקע עולם היא י"ל דלא הוכר קרקע עולם לענין פטור המיתה ואין טעם לפטורה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נגעלת בדלון היתה חייבת ואע"ג שהיא קרקע עולם וקרקע עולם לגבי מסירת עצמה למיתה הוכר דמזה הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה או תהרג או תביא עליך הערוה אבל אם אמרו לה או תגיחי שיבעלוך או תהרג אין לה למסור עצמה דמרוצת יליפינן ושם אין (ו) לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יהרוג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך ודאי אין למסור עצמו (ח): **הא בצנעא הא בפרהסיא.** לכאורה משמע דרבא ס"ל דאונס לצנעא אין לו למסור עצמו ומתוך כך היה נראה לפסוק כרבי ישמעאל דשרי נמי עבודת כוכבים בצנעא וקשיא דחס ושלום שנפסוק (ו) עבודת כוכבים יעבור ואל יהרג ועוד בשאלתות דרב אחאי פרשת וארא (סימן מב) פוסק כר' יוחנן דאמר בשלהי בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד. ע"ש) משום ר"ש בן יהודאי כל מצות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים וכתם נמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אותם בפני י"ג אם קדשי לכך נראה דרבא נמי אית ליה דרבי יוחנן והא דקא משני לתרוצי הבריתא אפילו אליבא דר' ישמעאל הוא דאתא וכן משמע נמי בפ"ב דכתובות (דף יט.) דרבא אית ליה דרבי יוחנן דא"ל רבא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרי' להו זילו אתמומו וכו' דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים וכתם נמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אותם בפני י"ג ומוכי דודי הרב ר' משה מקולי בספר המצות שאבר (מ) כתב בסוף פרק בן סורר ומורה וז"ל רבא דפ' ר' ישמעאל לא פליג עליה דר' יוחנן אלא ה"פ אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם בין לאזהרה בין למיתה כשהוא אומר ומי בהם יצא אונס מאזהרה בין ממיתה אבל הא מודי רבא דאיכא עשה דבכל נפשך שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא כדאמר ר"א בבריתא כשהוא אומר לא תחללו אהדדיה בכללה והיינו אונס דפרהסיא בין לאזהרה בין למיתה והוא"ל ורבא שהוא בתרא לא פליג עליה דרבי יוחנן שריר וקייס פסק השאלתות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס בצנעא עכ"ל: **היתה** בהמת חברו רבוצה **לפני עבודת כוכבים.** פירש בקונטרס (ט) לא מיבעיא הרביצה דהגביהה וקנאה ונעשית שלו ולא הזירה דמדפריך התם (חולין דף מא.) ממנסן למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי קא פריך מדאגביהה לגסן קנייה והוא"ל שלו אלא ודאי אין הגבהתו מועלת רק להתחייב באונסין לכך נראה לפרש דרביצה נקט לרבותא אע"פ שלא הרביצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה זוטא וסימן ז' לאו דוקא דה"ה כל דהו שהרי סימן אחד בבהמה אינו גמר דבר ומייתי כבר תרגמה אע"ג דרב הונא מייתי לאסרה להדיוט ונעבד שלו אסור מייתי בלאסרה לגבוה דכי היכי דמעשה בגופו כגון שחיטה מהני לאסרה להדיוט ה"ה נמי דמעשיו דידיה כגון ניסך לה בין קרניה מהני לאסרה לגבוה:

אילימא מכהנים. שעשו ומעשה אע"פ שאין זו ראיה גמורה דשמא עשו מעשה בשלהם מכל מקום הכי קאמר אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים לא ראיה היא כדאחי משום דבני דעה ניכהו ואלא מאבני

אמר חזקיה מאי קרא [1]בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומון אשרים וחמנים (ו) אי לאו יקומו תנא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר ורמינהו (ו)[2]איזהו נעבד [3]כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס (ז)ובין ברצון האי אונס היכי דמי לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה אמר רמי בר חמא לא כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמתו דידיה מתקיף לה רבי זירא (ז)אונס רחמנא פטריה דכתיב [2]ולנערה לא תעשה דבר אלא אמר רבא הכל היו בכלל [3]לא תעבדם וכשפרט לך הכתוב [4]וחי בהם (ז)ולא שימות בהם יצא אונס והדר כתב רחמנא [5]ולא תחללו את שם קדשי דאפילו באונס הא כיצד [6]הא בצנעא והא בפרהסיא אמרו ליה רבנן לרבא תניא דמסייעא לך בימוסיאות של עובדי כוכבים בשעת (ז)הגזרה אף על פי שהגזרה בטלה אותן בימוסיאות לא בטלו אמר להו אי משום הא לא תסייען אימר ישראל (ז)מומר הוה ופלח לה ברצון רב אשי אמר לא תימא אימר אלא ודאי ישראל מומר הוה ופלח לה ברצון חזקיה אמר כגון שניסך לעבודת כוכבים יין (ז) על קרניה מתקיף לה רב אדא בר אהבה האי נעבד הוא האי בימוס בעלמא הוא (ז) ושרייה אלא אמר רב אדא בר אהבה כגון שניסך לה יין בין קרניה דעבד בה מעשה וכי הא דאתא עולא (ז)אמר רבי יוחנן אף על פי שאמרו [6]המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה אמר להו רב נחמן פוקו ואמרו ליה לעולא כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל (ז)דאמר רב הונא [7]היתה בהמת חבירו רבוצה בפני עבודת כוכבים כיון ששחט בה סימן אחד אסרה מנא לן דאסרה אילימא מכהנים ודלמא שאני כהנים (ז)דבני דעה נינהו ואלא מאבני מזבח ודלמא (ז)כדר"פ ואלא

עמו אין לאסור בהשתחוואתו ורבא מסיק דהוא"ל ובפרהסיא חייב למסור עצמו עבודת כוכבים קרינא ביה ואעפ"כ בדיעבד פטור והשתא מסייע שפיר לרבא מבימוסיאות דמשום דחייב למסור עצמו אסר להו וא"ת מאי קא מייתי למפטר אונס מולנערה התם בדין הוא דפטורה משום דקרקע עולם היא י"ל דלא הוכר קרקע עולם לענין פטור המיתה ואין טעם לפטורה ממיתה אלא משום אונס תדע שהרי אם היתה נגעלת בדלון היתה חייבת ואע"ג שהיא קרקע עולם וקרקע עולם לגבי מסירת עצמה למיתה הוכר דמזה הטעם אינה חייבת למסור עצמה אם לא שיאמרו לה או תהרג או תביא עליך הערוה אבל אם אמרו לה או תגיחי שיבעלוך או תהרג אין לה למסור עצמה דמרוצת יליפינן ושם אין (ו) לו הטעם למסור עצמו אלא שלא יהרוג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך ודאי אין למסור עצמו (ח): **הא בצנעא הא בפרהסיא.** לכאורה משמע דרבא ס"ל דאונס לצנעא אין לו למסור עצמו ומתוך כך היה נראה לפסוק כרבי ישמעאל דשרי נמי עבודת כוכבים בצנעא וקשיא דחס ושלום שנפסוק (ו) עבודת כוכבים יעבור ואל יהרג ועוד בשאלתות דרב אחאי פרשת וארא (סימן מב) פוסק כר' יוחנן דאמר בשלהי בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד. ע"ש) משום ר"ש בן יהודאי כל מצות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים וכתם נמי בצנעא מיירי דאין דרך שיאנס אותם בפני י"ג ומוכי דודי הרב ר' משה מקולי בספר המצות שאבר (מ) כתב בסוף פרק בן סורר ומורה וז"ל רבא דפ' ר' ישמעאל לא פליג עליה דר' יוחנן אלא ה"פ אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם בין לאזהרה בין למיתה כשהוא אומר ומי בהם יצא אונס מאזהרה בין ממיתה אבל הא מודי רבא דאיכא עשה דבכל נפשך שיש למסור עצמו אפילו בכל אונסא כדאמר ר"א בבריתא כשהוא אומר לא תחללו אהדדיה בכללה והיינו אונס דפרהסיא בין לאזהרה בין למיתה והוא"ל ורבא שהוא בתרא לא פליג עליה דרבי יוחנן שריר וקייס פסק השאלתות שיש לאדם למסור עצמו למיתה ואפילו באונס בצנעא עכ"ל: **היתה** בהמת חברו רבוצה **לפני עבודת כוכבים.** פירש בקונטרס (ט) לא מיבעיא הרביצה דהגביהה וקנאה ונעשית שלו ולא הזירה דמדפריך התם (חולין דף מא.) ממנסן למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאי קא פריך מדאגביהה לגסן קנייה והוא"ל שלו אלא ודאי אין הגבהתו מועלת רק להתחייב באונסין לכך נראה לפרש דרביצה נקט לרבותא אע"פ שלא הרביצה ולא עשה בה מעשה גדול אסרה במעשה זוטא וסימן ז' לאו דוקא דה"ה כל דהו שהרי סימן אחד בבהמה אינו גמר דבר ומייתי כבר תרגמה אע"ג דרב הונא מייתי לאסרה להדיוט ונעבד שלו אסור מייתי בלאסרה לגבוה דכי היכי דמעשה בגופו כגון שחיטה מהני לאסרה להדיוט ה"ה נמי דמעשיו דידיה כגון ניסך לה בין קרניה מהני לאסרה לגבוה:

אילימא מכהנים. שעשו ומעשה אע"פ שאין זו ראיה גמורה דשמא עשו מעשה בשלהם מכל מקום הכי קאמר אפילו היו דומים לזה ולא עשו מעשה רק בשל אחרים לא ראיה היא כדאחי משום דבני דעה נינהו ואלא מאבני

מכרן

מוחר ואפילו בהמתו שלו לא נאסרה דהא אי בעי פגים לה ופרקינן אלא כגון שניסך לה יין לאותה בהמה עצמה בין קרניה שעשאה עבודת כוכבים ועשה בה בעצמה מעשה ע"ג קרניה וכו' יוחנן דאמר אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חברו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכדרב הונא דאמר היתה בהמת חברו רבוצה בפני עבודת כוכבים לא אסרה שחט בה סימן אחד כיון שעשה בה מעשה אסרה מנא לן דמעשה אוסר בעבודת כוכבים אילימא מכהנים דכתיב אך לא יעלו כהני במות את מזבח ה' אשר בירושלים וגו' דלמא שאני כהנים דבני דעה ניכהו ואלא מאבני

מסורת הש"ס

(א) [מוספתא ספ"ו], ב) [ע"ז מוס' יומא נג: ד"ה הבא על יבו'], ג) ס"ק כח: [נדרים ס. וסם מיתא מוגס], ד) לעיל מ: [וס"ג], ה) [בס"פ: הטמר, וכן בסמוך], ו) [בס"פ: משומר, וכן לקמן], ז) חולין מ., מ) סס, מ) [לעיל נב:], י) בס"פ: שמר, כ) בס"פ: משומר, ל) רש"ל ל"ל מיך ממנוה כו', מ) [וע' מוספות יומא סב. ד"ה מה המיכו בוכא ומוספות יבמות נג: ד"ה אין אונס], נ) [וע' מוספות לעיל מ: ד"ה יכול ומוספות כתובות יט. ד"ה דאמר ומוס' שבת עב: ד"ה רבא],

תורה אור השלם

1. לָכֵן בּוֹאת יְכֻפַּר עֲוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי הָסֵר חַטֹּאתוֹ בְּשׂוּמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי גִר מְנֻפָּצוֹת לֹא יָקוּמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמָּנִים: ישעיהו כז ט
2. וּלְנַעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו
3. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אֲנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל בָּנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: שמות כ ה
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ה
5. וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כב לב

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחמנים ואי לא יקומו: (ב) שם חזקיה אמר וכו' יין בין קרניה: (ג) שם בימוס בעלמא הוא דשרייה אלא: (ד) רש"י ד"ה נעבד וכו' לגבוה קאמר הס"ד: (ה) תוס' ד"ה מתקיף וכו' מייתי ליפיון בשילהי בן סורר ומורה דחייב למסור עצמו אפילו במצוה קלה: (ו) בא"ד ושם אין לומר הטעם דמאי חזית דדמך סומק טפי למסור עצמו אלא אלא: (ז) ר"ה הא וכו' שנפסוק בעבודת כוכבים יכו' והא דקא משני הכי לתריצי: (ח) בא"ד הר"ר משה מקולי שאבר ספר המצות כתב בסוף פ' וכו' אהדדיה לבכלליה: (ט) ד"ה היתה וכו' לא מיבעיא. נ"ב פי' זה כתוב בפי' רש"י פ' שני דחולין דף מ:

מוסף רש"י

ולנערה לא תעשה דבר. משום דאונסה היא (נדרים כז.). המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה. אפילו למזבח משום נעבד, עשה בה מעשה אסרה. אף להדיוט (חולין מז.). רבוצה. לא מיבעיא עומדת דכשהגביהה והרביצה קנאה בהגבהה ונעשית שלו, אלא אע"ג דרביצה ולא קנאה אסר לה במעשה (שם).

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ד מהל' אסורי מזבח הל' ו: ב מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ה סמג עשין ה טוש"ע י"ד סימן קז סעיף ג וברב אלפס פרהדרין סס"ח דף רעד):

נא ג ד מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ג עיין בהסגות ובכ"מ סמג לאוין מה טור ש"ע י"ד סימן קמה סעיף ח:

לעזי רש"י

גרישל"א [גרישל"א]. בדד.

רבינו חננאל

כדכתיב בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות וגו' אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשרים וחמנים ואי לא יקומו וקיימא לן כוותיה: תנא נעבד שלו אסור ושל חברו מותר. פירוש אין נעבד נאסר אלא אם הוא קניינו של עובד אבל קנינו של אחר לא. מיתיבי איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין שוגג בין במזיד בין באונס בין בראצון האי אונס היכי דמי לאו כגון שאנס חברו וגזל בהמתו והשתחוה לה הנה אדם אוסר דבר שאינו שלו. ודחי רמי בר חמא לאו אנוס כגון שאנסוהו עובדי כוכבים וכפאוהו והשתחוה לבהמה שלו דנמצא אוסר בהמתו: מתקיף לה ר' זירא והא כי האי גונא הוא פטור וכיון דהוא פטור בהמה לאו נעבד היא ומנא לן דכי האי גונא הוא פטור דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וגו'. ובא רבא ופריק האי אנוס דפטריה רחמנא בעבודת כוכבים בצנעא אבל בפרהסיא לא ואמר הכל היו ואפילו אנוס בכלל לא תעבדם וכשפרט הכתוב וחי בהם ולא שימות בהם הרי יצא אנוס הדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי דאפילו אנוס מיזהר שלא יחלל קשיין אהדדי ואמרינן לא קשיא בצנעא וחי בהם ולא שימות בהם. בפרהסיא אפילו אנוס ולא תחללו. אמרי ליה לרבא תניא דמסייעא לך בימוסאות של עובדי כוכבים שהעמידו בשעת הגזרה אע"פ שהגזרה בטלה איסור בימוסאות לא בטיל והא הכא דגזרה אונס הוא ואפ"ה כיון דבפרהסיא הוה אסור ואמר רבא הא לא מסייען התם דלא בטלו בימוסיאות משום דקי"ל דישראל מומר הוה ופלח להו לרצון. ועבודת כוכבים דפלח להו ישראל אינה בטילה עולמית. חזקיה אמר הא דתנא איזהו נעבד כל שעובדין אותו בין באונס בין ברצון דמשמע כגון דהא גברא אנס חברו ועבד לבהמתו ונאסרה כגון שניסך יין לחמה בין קרני בהמת חבירו ומקשינן האי בימוס עשאה פי' מזבח כמו מצבה עשאה לעבודת כוכבים אחרת ובימוס הא א"ר יוחנן בימוס שנפגם

מברן וקדש בדמיהן מקודשת. פי׳ רש״י ולוקח קדושי אשה אבל איתכווי אסור מדרבנן וש״ש ליתן טעם ולחלק שאין האשה דומה כל כך לחליפי הדמים אי נמי משום פריה ורביה לא גזרו רבנן [וועי׳ תוס׳ מולין ד: ד״ה מותר]: **משום** דהויא עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאים באחד. תימה הא אין שביעית שוין דעבודת כוכבים חליפי חליפין אסורין עד סוף כל העולם ושביעית דוקא אחרון נתפס והשאר מותרין ואם כן אי הוי כתיב חד לא אתי חבריה מייניה [וועי׳ תוספות קדושין נה. ד״ה ושניו]: לוקמין

בה מעשה אסרה כי [6]אתא רב דימי א״ר יוחנן אע״פ שאמרו [7]המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה כי אתא רב שמואל בר יהודה א״ר יוחנן אע״פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרן [2]עשאן חליפין לעבודת כוכבים אסרן כי אתא רבין אמר בה רבי ישמעאל ב״ר יוסי ורבנן חד אמר חליפין אסורין חליפי חליפין [3]מותרין וחד אמר אפילו חליפי חליפי חליפין נמי אסורין מ״ט דמ״ד חליפי חליפין אסורין אמר קרא [2]והיית חרם כמוהו [3]כל שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו ואידך אמר קרא [2]הוא הוא ולא חליפי חליפין ואידך ההוא מיבעי ליה למעוטי ערלה וכלאי הכרם [7]ישאם [7]מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ואידך ערלה וכלאי הכרם לא צריכי מיעוטא דהויא להו עבודת כוכבים ושביעית שני כתובין הבאין כאחד [6]וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין עבודת כוכבים הא דאמרן שביעית דכתיב [3]כי יובל היא קדש תהיה לכם [9]מה קדש תופס את דמיו ואסור אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין ת״ל תהיה [8]בהווייתה תהא הא כיצד [1]לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית לקח בבשר דגים יצא בשר נבנסו דגים בדגים יין יצאו דגים נבנס יין ביין שמן יצא יין ונכנס שמן הא כיצד [10]אחרון אחרון נתפס בשביעית [1]ופרי עצמו אסור ואידך קסבר שני כתובין הבאין כאחד מלמדין ואיצטריך הוא למעוטינהו: **מתני׳** שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בעבודת כוכבים למה אינו מבטלה אמרו להן אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולמו מפני השוטים אמרו להן א״כ יאבד דבר שאין צורך לעולם בו ויניח דבר שצורך העולם בו אמרו להן אף אנו מחזיקין ידי עובדיהן של אלו שאומרים תדעו שהן אלוהות שהרי הן לא בטלו: **גמ׳** ת״ר [8]שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודת כוכבים מפני מה אינו מבטלה אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולם מפני השוטים אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין דבר אחר הרי שגזל סאה של חטים [והלך] וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין דבר אחר הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין והיינו דאמר ריש לקיש אמר הקב״ה לא דיין לרשעים שעושין סלע שלי פומבי אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי שאל פלוספוס אחד את ר״ג כתוב בתורתכם [4]כי ה׳ אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא מפני מה מתקנא בעובדיה ואין מתקנא בה אמר לו אמשול לך משל למה״ד למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו וכשהוא נשבע אומר בחיי כלב אבא כששמע המלך על מי הוא כועס על הבן הוא כועס או על הכלב הוא כועס הוי אומר על הבן הוא כועס אמר לו כלב אתה קורא אותה והלא יש בה ממש אמר לו ומה ראית אמר לו פעם אחת נפלה דליקה בעירנו ונשרפה כל העיר כולה ואותו בית עבודת כוכבים לא נשרף אמר לו אמשול לך משל למה״ד למלך ב״ו שסרחה עליו מדינה כשהוא עושה מלחמה עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה הוי אומר עם החיים הוא עושה א״ל כלב אתה קורא אותה מת אתה קורא אותה א״כ יאבדנה מן העולם אמר לו אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין הרי הן עובדין לחמה וללבנה לכוכבים ולמזלות לאפיקים ולגאיות יאבד עולמו מפני שוטים וכן הוא אומר

אסוף

[6]ואלא מכלים דכתיב [1]ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו הכנו והקדשנו [6]ואמר מר הכנו שגנזנום והקדשנו שהקדשנו אחרים תחתיהן והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כיון דעבד בהו מעשה איתסרו להו הכא נמי כיון שעשה מעשה אסרה כי [6]אתא רב דימי א״ר יוחנן אע״פ שאמרו [7]המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה כי אתא רב שמואל בר יהודה א״ר יוחנן אע״פ שאמרו המשתחוה לבעלי חיים לא אסרן עשאן חליפין לעבודת כוכבים אסרן כי אתא רבין אמר בה רבי ישמעאל ב״ר יוסי ורבנן חד אמר חליפין אסורין חליפי חליפין מותרין ואם כן אי הוי כתיב חד לא אתי חבריה מייניה [וועי׳ תוספות קדושין נה. ד״ה ושניו]: לוקמין ב

אסוף אסף. כלומר האכלה את הכל בממיה: **אסף אדם ובהמה והמכשלות את הרשעים.** כל דברים שהרשעים נכשלין בהן: **והכרתי את האדם.** בתמיה. שהרי אף לאדם הן עובדין: **אגריפס שר צבא.** עובד כוכבים היה ממונה על רומי גייסות ובימי אגריפס המלך היה:

אין מתקנאה בה. אשתו הרשעה אינה מקפדת [כל כך] לשנות את בעלה [אבל אם פחותה ממנה מתקנאה ומקפדת עליו לשנאתו]: **זונין.** ישראל היה: **דאולי כי מתברי.** פסחים ההולכין לעבודת כוכבים שנתפרקו מיצריהן מחמת חולין וחוזרין ביצרין מלומדים: **רעים בשליחותן.** שמיסרים את הגוף: **שהחליקן בדברים.** מניחן לטעות: **מתני' גת בעופר.** שבעטה ודרכה עובד כוכבים: **שהוא נוטל.** ענבים מתוך יין בעדשים של גת שקורין מיי"ם: **ונותן לתפוח.** אסיפת גל הענבים שתחת הקורה קרי תפוח ובלע"ז ש"ק. וקסבר תנא דידן לא הוי יין נסך עד שירד לבור: **מה שבבור אסור.** אם נגע בו העובד כוכבים אחרי כן. בור היו עושין לפני הגת והכלי נתון שם לקבל היין ויש שטחין הבור בסיד והיין משתמר בתוכו ואינו מאבד טופה והוא בור סיד [a]: **דורכין עם העובד כוכבים בגת.** ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא דאפילו בשתיה סבר אלי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור ומשום גורם טומאה ליכא שמשעה שדרך בהן העובד כוכבים מעט נטמאו [b] ומשום מסייע ידי עובדי עבירה ליכא שהעובד כוכבים לא נעטווה על כך: אבל

אסוף אסף והמכשלות את הרשעים והכרתי את האדם [a] אגריפס שר צבא [b] אין מתקנאה בה גזונין [c] דאולי כי מתברי [d] רעים בשליחותן [e] מתני' גת בעופר [f] ונותן לתפוח [g] מה שבבור אסור [h] דורכין עם העובד כוכבים בגת [i] אבל

[a] (שנת קנב:), [b] שנת קד. יומא לח: מנחות סט:, [c] (הגהות בלבות פ"ב מ"ח), [d] רש"ש לגלוי סיפא כל"ל. [e] (ל"ם),

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מה שבבור בו' דורכין עם וכו' ומשום מסייע ידי עוברי עבירה. עיין מג"א סימן שמז ס"ק ד:

הגהות הב"ח

(a) במשנה ונתן לתפוח (ותיבו) תוי"מ וי"ב ס"ל אינו בלא ר"ו וכפ"ל גרסי שאינו בפי"ן ועיין בתוס': (b) תוס' ד"ה לוקחין וכו' כך הוא הגי': (g) ד"ה והשאר וכו' שוטפה עובד כוכבים מגבבה והיא טהורה ושל עץ ר' אומר:

רבינו חננאל

ואותה עבודת כוכבים לא נשרפה א"ל משל למלך שפרחה עליו עיר ובא להשחיתה החיים משחית ולא המתים כו' ועוד שאלו אגריפס שר צבא כו' א"ל זונין לו' עקיבא לבי הלכך יודע שעבודת כוכבים אין בה ממש והא חזינן דאולו בה שבורין וחזורין שלימים. א"ל משל לאדם נאמן שהיה בעיר והיו הכל מפקידין אצלו שלא בעדים בא אחד ולא היה מפקיד אצלו אלא בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו נכפרנו אמר לה אישה בשביל שוטה זה שעושה שלא כהוגן נאבד את אמונתנו כן החלאים שעל בני אדם בשעה שמשתלחין עליו משביעין אותן שיבאו עליו ביום פלוני ויצאו ביום פלוני ועל ידי סם פלוני וכיון שהגיע זמנם לצאת הלך זה לעבודת כוכבים דין הוא שלא יצאו החלאים אלא מפני שוטה זה שעשה שלא כהוגן נעבור על שבועתנו והיינו דכתיב וחלאים רעים ונאמנים רעים בשליחותם ונאמנים בשבועתם א"ל רבא בר יצחק לרב יהודה עבודת כוכבים אית באתרין וכי מצטריך עלמא למטרא מיתחזי בחלמא קטולו לי גברא שחטו לה גברא ואתי מטרא א"ל השתא איכו שכיבנא לא אמינא לכו הא מילתא הכי אמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים. מלמד שהחליקם בדברים שמראין כי יש ממש בעבודת כוכבים כדי לטורדן מן העולם אם יטעו אחריהם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעין אותו שנאמר ולענוים יתן חן: **מתני'** לוקחין את בעוטה מן העובד כוכבים

לוקחין את בעוטה. אע"פ שנוטל בידו ונותן לתפוח אינו נעשה יין נסך עד שירד לבור כך [a] הגירסא ויש ספרים שגורסין שאינו והוי סיפא פירוש דרישא אבל אותן ספרים שגורסין ואינו בוי"ו וא"כ נשמע דין אחר שאפי' נגע עובד כוכבים בקילוח המושך מן הגת וירד לבור אינו נאסר וקשיא אמאי אצטריך למיתני אע"פ שנוטל בידו ונותן לתפוח הא מסיפא שמעינן יותר שאינו נעשה יין נסך כלל עד שירד לבור וי"ל דלא זו אף זו קתני א"נ תנא [b] סיפא לגלוי רישא דלא תימא דנתינה לתפוח כשהכל נאסף אל התפוח הוי כאילו ירד לבור קמ"ל סיפא דירד לבור דוקא: **ירד** לבור מה שבבור אסור. פ"ה אם נגע בו עובד כוכבים אחרי כן משמע מתוך פירושו דר"ל והשאר מותר ואפי' יגע בו עובד כוכבים וכן נראה דיומא דקתני סיפא דומיא דרישא דנתינה לתפוח מיירי בנגיעה אבל אין נאסר דר"ל והשאר מותר שאינו נאסר כשנגע העובד כוכבים במה שבבור ע"י נגוף אבל ודאי אם נגע העובד כוכבים הוי אסור במגע עובד כוכבים דשפיר הוי קרוי יין כיון שנתן הכל אל התפוח דא"כ כי מקשה מינה בגמ' לרב הונא דאמר כיון שהתחיל לימשך עושה יין נסך ליטני ליה דרב הונא אייתי במגע עובד כוכבים דמתני' נמי הכא אסרה אלא שריא השאר אלא ע"י נגוף וכ"ת דמקשי מ"מ שפיר דסמיך אהא דשמעי' ליה לרב הונא דאית ליה בפ"ב (לקמן עב.) דנגוף חבור ובמתניתין משמע דנגוף אינו חבור מדקא שרי השאר שבבור אע"כ הוה ליה לתלמודא לאתויי מלתיה דרב הונא דלקמן כיון דמכח דהתיא פריך לכן נראה כפי' רש"י דמיירי מתניתין דהשאר מותר אף בנגיעת עובד כוכבים והשתא ניחא דליכא לשנויי בגמ' דמתניתין לא מיירי במגע עובד כוכבים ורב הונא מיירי במגע עובד כוכבים דע"כ מתני' נמי מיירי במגע עובד כוכבים כדפרישית ור"י פי' דודאי מיירי במתני' בנגוף נמי ואשמעינן שהשאר אינו נאסר מטעם נגוף מדקאמר עלה בגמרא לא שנו אלא שלא המזיר גרגותני לגת פי' ואז מותר שאינו נאסר מטעם נגוף בר נגוף ופריך גרגותני גופה במאי מתפרא ומשני בנגוף אלמא מתני' נמי מיירי בנגוף כדפרישית ורשב"ם פי' מה שבבור אסור אבל עובד כוכבים בנגיעת עובד כוכבים מטעם כחו של עובד כוכבים דגזרי ביה רבנן כדאמרינן לקמן בפ"ב (דף עב:) וה"ג מכח דריכתו בגת נמשך היין ויורד לבור והשאר מותר אינו נאסר מכחו כיון שאינו עדיין יין וגם אינו נאסר לא במגע ולא בנגוף כדפרישית: **והשאר** מותר. פי' אף בשתיה כפ"ה אבל הר"ר שמעיה פי' מותר בהנאה דאינו נעשה יין נסך ליאסר בהנאה עד שירד לבור אבל בשתיה מיהא אסור וכן בריש לוקחין גת בעוטה כו' אע"פ שנוטל כו' ואינו חשוב כאיסורי הנאה והקשה הר"ר אלחנן חדא דלשון לוקחין משמע דמותר אף בשתיה ועוד דבגמ' מ' פריך לרב הונא ליטני ליה דמותר דמתני' היינו בהנאה וכי קאמר רב הונא בשתיה קאמר ומי פריך משום דהזכיר רב הונא יין נסך דמשמע אף בהנאה הא לקמן נמי קאמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסך והיינו בשתיה דוקא דלקמן (דף מז.) בגמ' לכך נראה לפרש כפי' רש"י והא דאמרינן בפ"ב (לקמן דף עד:) גבי גת של אבן שזפתה עובד כוכבים (a) יגגב ושל עץ רבי אומר יגגב וחכ"א יקלוף הזפת ואיכא דאמר דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי לה בגיגוב ואמאי הא קתני הכא לוקחים גת בעוטה ויש לומר דהתם מירי למשנה אחרונה דקי"ל כוותיה וכי פריך התם מתניתין אבריתא הוה מצי לשנויי כאן למשנה ראשונה כאן למשנה אחרונה אלא ניחא ליה למימר מתניתין בלא דרך בה בריתא בדרך בה ולאוקומי תרוייהו למשנה אחרונה: **דורכין** עם העובד כוכבים בגת. פ"ה ומשום גרם טומאה ליכא דמשעה שדרך בהן עובד כוכבים מעט נטמאו משמע מתוך פירושו שדורכין בסוף דריכה קאמר וכן נראה לר"י דאין לפרש דורכין בתחלת דריכה ומטעם שנטמא הכל בגת טומאה דא"כ ישראל העושה פירותיו בטומאה אמאי לא דורכין עמו כיון שנטמא הכל בגת טמא לכך נראה כפרש"י דבסוף דריכה קאמר וכן משמע בירושלמי דקתני דורכין עם העובד כוכבים בגת הדא דאת אמרת והוא שהלכו עליו דריכת שתי וערב אבל לא הלכו עליהן שתי וערב לא:

אבל

יאסוף אסף כל מעל פני האדמה נאם ה' אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים [וגו'] וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדם מן העולם והלא לאדם הן עובדין [2]והכרתי את האדם מעל פני האדמה [וגו'] שאל אגריפס שר צבא את ר"ג כתיב בתורתכם [3]כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבור בגבור ועשיר בעשיר אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם שנשא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנאה בה פחותה ממנה מתקנאה בה א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי מ"ט אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו נכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתינו אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב [4]וחלים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודת כוכבים באתרין דכי מצטריך עלמא למטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא שחטו לה גברא ואתי מטרא א"ל השתא [6]אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב [5]אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב [6]אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן [3]בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו: **מתני'** לוקחין את בעוטה מן העובד כוכבים אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח [a] ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר: דורכין עם העובד כוכבים בגת

אבל

1. אסף אסף כל מעל פני האדמה נאם יי׳:
צפניה א ב
2. אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים והכרתי את האדם מעל פני האדמה נאם יי׳: צפניה א ג
3. כי יי אלהיך אש אכלה הוא אל קנא:
דברים ד כד
4. והפלא יי את מכתך ואת מכות זרעך מכות גדלות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים:
דברים כח נט
5. ופן תשא עיניך השמימה וראיתה את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחתה והשתחויתה להם ועבדתם אשר חלק יי אלהיך אתם לכל העמים תחת כל השמים: דברים ד יט
6. אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן:
משלי ג לד

לעזי רש"י

מיי"ש [מיי"ט]. ערבה (חלק של הגת, שבו מניחים את הענבים).
ש"ק. כמות ענבים או זיתים, שמכניסים בבת אחת בגת או בבית-הבד.

מוסף רש"י

שהחליקן בדברים. בדברי הכליסם (דברים ה יט). **אם ללצים.** הוא בא להתחבר, הוא יליץ. לא יענעוהו ולא יעזרוהו (יומא לח:) מעצמו יליץ, לא יסייעוהו ולא יענעוהו (שבת קד.) אי: הוא יליץ, הקב"ה יליץ אותו, כלומר פותח לו פתח לחיות לץ (מנחות כט:). **ולענוים יתן חן.** אם לענוים הוא בא להתחבר, יתן לו חן מי שבידו ליתן (יומא לח:). אי: אם לענוים, ולמדה טובה הוא נמשך, יתן חן, יסייעוהו חן השמים (שבת קד.). **בא לטמא.** כיון שבא אדם ליטמא ולהיות רשע, פותחין לו. פתח הטומאה ליכנס בו, מספיקין בידו ואין מונעין ממנו חן השמים לעבור (יומא לח:). **מסייעין אותו.** ומסיעין לו פתח (שבת קד.).